

Friedrich Nietzsche

VOINȚA DE PUTERE

Eseu despre o transmutație a
tuturor valorilor

(Studii și fragmente)

Traducere de
Alexandru Diaconovici

SCHIȚĂ DE CUVÂNT ÎNAINTE

1.

Lucrurile mărețe ne impun fie să tăcem, fie să vorbim despre ele cu grandoare, ceea ce înseamnă cu cinism și inocență.

2.

Ceea ce istorisesc eu este povestea următoarelor două secole. Descriu ce se va întâmpla, ceea ce nu s-ar putea produce altfel: *ascensiunea nihilismului*. Această pagină de istorie poate fi relatată încă de pe acum, căci în cazul prezent acționează necesitatea însăși. Viitorul acesta se exprimă deja prin glasul a o sută de semne prevestitoare, fatalitatea aceasta se anunță pretutindeni; toate urechile sunt deja ciulite ca să audă această muzică a viitorului. Întreaga noastră civilizație europeană se agită demult sub o presiune ce merge până la tortură, cu o spaimă ce crește din zece în zece ani, ca și când ar vrea să provoace o catastrofă: neliniștită, violentă, furioasă, asemănătoare unui fluviu care vrea să ajungă *la capătul* cursului său, care nu mai cugetă, care se teme să cugete.

3.

– Cel care ia aici cuvântul nu a făcut, dimpotrivă, nimic până în prezent, nimic în afară de a cugeta și *a se reculege* ca filosof și solitar prin instinct, găsindu-și binele în viața dusă pe margine, cu răbdare, amânare și zăbavă; asemenea unui spirit temerar, iubitor de primejdie, care s-a rătăcit adesea în toate labirinturile viitorului, ca o pasăre profetică ce *privește înapoi* în timp ce povestește cum va fi viitorul, primul nihilist desăvârșit al Europei, care însă a depășit nihilismul după ce l-a trăit în propriul suflet, văzându-l în urmă, dedesubt, în afara sa.

4.

Căci nu trebuie să ne lăsăm păcăliți de titlul pe care vrea să-l ia evanghelia viitorului, *Voința de putere*. *Eseu despre o transmutație a tuturor valorilor* – în această formulă se exprimă o *contramișcare* în raport cu principiul și obiectivul; o mișcare ce va înlocui, la un moment dat, acest nihilism absolut, dar care admite necesitatea lui, logică și psihologică, și nu poate apărea decât *după* el și *prin* el. De ce ar decurge de aici că venirea nihilismului este necesară? Deoarece valorile noastre însele, cele care s-au manifestat până acum, sunt cele care, în nihilism, își văd realizate ultimele consecințe; deoarece nihilismul este ultima încununare logică a marilor noastre valori și a idealului nostru; deoarece trebuie mai întâi să trecem prin nihilism ca să ne dăm seama de adevărata *valoare* a acestor „valori” din trecut... Indiferent cum ar fi această mișcare, într-o bună zi vom avea nevoie de valori *noi*...

NIHILISMUL EUROPEAN

1.

Un plan

Se profilează astfel contradicția dintre lumea pe care o venerăm și lumea pe care o trăim, în care existăm. Ne rămâne fie să ne suprimăm generația, fie să ne suprimăm pe noi înșine. Al doilea caz reprezintă nihilismul.

1. Nihilismul în ascensiune, în teorie și practică. Derivația vicioasă a acestuia (pesimismul, speciile lui: preludiu al nihilismului, deși inutil).

2. Creștinismul sufocat de propria morală. „Dumnezeu este adevărul”; „Dumnezeu este iubirea”; „Dumnezeul cel drept”. Cel mai mare eveniment – „Dumnezeu a murit” – presimțit în surdina.

3. Morala, privată de sancțiune din acel moment, nu se mai poate susține. Sfârșim prin a lăsa baltă interpretarea morală (dar sentimentul continuă să fie saturat de evaluările creștine).

4. Până acum, *valoarea*, înainte de toate valoarea filosofiei (a „voinței de adevăr”), s-a bazat pe aceste judecăți morale. (Idealul popular al „înțeleptului”, al „profetului”, al „sfântului” a căzut în desuetudine).

5. Tendințele *nihiliste* din științele naturale („absurditate”); cauzalism, mecanicism. Conformitatea cu legile este un aspect intermediar, un reziduu.

6. Același lucru și în politică: lipsește credința în dreptul său, lipsește inocența; domnesc minciuna, aservirea față de moment.

7. La fel și în economia politică: desființarea sclaviei, lipsa unei caste care să răscumpere păcatele, a unui *justificator*, – apariția anarhistului. „Educație“?

8. La fel și în istorie: fatalismul, darwinismul; ultima tentativă de a o interpreta într-un sens rezonabil și divin a dat greș. Sentimentalismul în fața trecutului; n-am suporta o biografie!

9. Același lucru și în artă: romantismul și contralovitura sa (respingerea idealului romantic și a minciunii acestuia). Cea din urmă este morală, respectă pe deplin adevărul, însă este pesimistă. „Artiștii“ puri (indiferenți față de subiect). (Psihologia confesorului și psihologia puritanului, două forme ale romantismului psihologic: dar și opusul lor, încercarea de a privi „omul“ doar din punct de vedere artistic – nici aici nu îndrăznește nimeni să facă evaluarea *contrară!*).

10. Întregul sistem european al aspirațiilor umane este conștient de absurditatea sau de „imoralitatea“ sa. Probabilitatea unui nou budism. Cel mai mare pericol. „Care sunt legăturile dintre adevăr, iubire, dreptate și lumea *adevărată?*“ Nu există!

I. Nihilismul

2.

a) *Nihilismul, o stare normală.*

Nihilism: scopul lipsește; răspunsul la întrebarea „de ce?“ – Ce înseamnă nihilismul? *Că valorile superioare se depreciază.*

Poate fi un semn de *forță*, vigoarea spiritului poate să fi crescut într-așa măsură încât țelurile pe care acesta a voit să le atingă până acum („convingeri“, „chestiuni de credință“) să pară inadecvate (– căci o credință exprimă în general necesitatea *condițiilor de existență*, o supunere față de autoritatea unei ordini a lucrurilor care face ca o ființă să *prosper* și să crească, o ajută să *capete forță...*); pe de altă parte, semnul unei

forțe insuficiente pentru a-și clădi un scop, o rațiune de a fi, o credință.

Atinge maximul forței sale relative ca forță violentă de distrugere: ca *nihilism activ*. Contrarul său ar putea fi nihilismul *obosit*, care nu mai atacă: forma cea mai renumită este budismul, care e un nihilism *pasiv*, cu semne de slăbiciune; activitatea spiritului poate fi ostenită, epuizată, astfel încât țelurile și valorile preconizate *până în prezent* să pară improprii, să-și piardă credibilitatea, iar sinteza dintre valori și țeluri (pe care se bazează orice cultură solidă) să se descompună, diferitele valori ajungând să se războiască: o *dezagregare...*; atunci, tot ceea ce ușurează, tămăduiește, liniștește, induce în letargie, apare în prim-plan, sub deghizări variate, religioase ori morale, politice ori estetice etc. Nihilismul reprezintă o stare patologică *intermediară* (– patologică este enorma generalizare, concluzia care nu ajunge *la nici un sens* –): fie că forțele producătoare nu sunt încă destul de puternice, fie că decadența ezită deocamdată și încă nu și-a inventat mijloacele.

b) *Condiția acestei ipoteze*. Că nu există nicidecum adevăr; că nu există nici o modalitate absolută a lucrurilor, nici un „lucru în sine.” – Acesta nu este altceva decât nihilism, și încă *nihilismul extrem*. Valoarea lucrurilor constă tocmai în faptul că *nici o realitate* nu corespunde și nu a corespuns acestor valori, ele nefiind decât un simptom de forță din partea *taxatorilor*, o simplificare în vederea vieții.

3.

Întrebarea nihilismului, „la ce bun?”, pornește de la sensul utilizat până acum în mod curent, conform căruia scopul părea fixat, dat, cerut din afară – adică de o oarecare *autoritate supraomenească*. Atunci când ne-am dezvățat să credem în aceasta am căutat, urmând un obicei străvechi, o *altă* autoritate care să știe a vorbi un limbaj *absolut* și să *instituie* țeluri și sarcini. Autoritatea *conștiinței* constituie acum în primul rând

o despăgubire pentru autoritatea *personală* (cu cât morala se emancipează de teologie, cu atât devine imperioasă). La fel de bine, locul acesta poate fi ocupat de autoritatea *rațiunii*. Ori de *instinctul social* (de turmă). Ori de *istoria* cu spiritul său imanent, care-și are scopul în sine însăși și în voia căreia *putem să ne abandonăm*. Am vrea să *întoarcem* voința, vrerea de a atinge un anumit scop, riscul cu care ne-am putea confrun- ta dacă ne-am stabili un țel; am vrea să ne debarasăm de răspundere (– am accepta *fatalismul*). În sfârșit: *fericirea* și, cu puțină ipocrizie, *fericirea celor mulți*.

Ne spunem:

1) Un scop determinat nu e nicidecum necesar.

2) Nu este cu putință să se prevadă acest scop.

Acum, dacă voința este *necesară* în expresia ei cea mai puternică, ea este tocmai cea mai *slabă* și mai lașă. *Neîncredere absolută față de forța organizatoare a voinței colective*.

Epocă în care toate aprecierile „intuitive” vin, unele după altele, în prim-plan, ca și când prin ele am putea obține o *direcție* la care altfel nu putem ajunge.

„La ce bun?” – Cerem un răspuns de la: 1) conștiință, 2) instinctul fericirii, 3) „instinctul social” (turma), 4) rațiune („spiritul”) – cu condiția de a nu fi obligată să *voim*, să ne fixăm o rațiune proprie.

Urmează *fatalismul*: „nu există nici un răspuns”, dar „mergem *undeva*”, „este cu neputință să *voiești* un țel”, – cu *resemnare...* sau *revoltă...* Agnosticism în raport cu scopul.

Apoi, *negarea* considerată ca explicație a vieții; viața considerată ca un lucru care se *concepe* fără valoare și sfârșește prin a se *suprima*.

4.

Semnul cel mai grăitor al timpurilor moderne: omul și-a pierdut, în propriii ochi, aproape toată demnitatea. El a fost multă vreme centrul și eroul tragic al existenței în general, după care s-a străduit să-și afirme măcar înruditrea cu porțiunea

decisivă a existenței care posedă o valoare intrinsecă – așa cum procedează toți metafizicienii care vor să mențină *demonitatea umană*, nutrind credința că valorile morale sunt valori cardinale. Cel care l-a abandonat pe Dumnezeu ține cu și mai multă rigoare la credința în morală.

5.

Critica nihilismului

Nihilismul, ca *stare psihologică*, va apărea, *prima dată*, atunci când ne vom fi străduit să dăm tuturor întâmplărilor un „sens” de fapt inexistent, astfel încât acela care caută sfârșește prin a-și pierde curajul. Nihilismul este atunci conștientizarea lungii *risipe* a forței, tortura pe care o prilejuiește acest demers zadarnic, incertitudinea, lipsa oricărei ocazii de a ne reface în vreun fel, de a ne liniști pe orice subiect – rușinea de sine, ca și cum ne-am fi lăsat *păcălit* prea multă vreme... Acest *sens* ar fi putut fi: „realizarea” unui canon moral superior în toate cele ce se petrec, lumea morală; ori sporirea dragostei și a armoniei în relațiile dintre ființe; ori îndeplinirea parțială a unei condiții de fericire universală; ori, chiar, punerea în mișcare spre un neant universal – un scop care, indiferent cum ar fi, este de ajuns pentru a conferi un sens. Toate aceste concepții au în comun faptul că vor să *atingă* ceva prin intermediul procesului – și ne dăm seama acum că prin această „devenire” nu se realizează nimic, nu se atinge nimic... Așadar, decepția pe seama unui pretins *scop al devenirii* constituie cauza nihilismului: fie că această decepție se raportează la un scop determinat întru totul, fie că, de o manieră generală, înțelegem că toate ipotezele referitoare la un scop, emise până aici în raport cu „întreaga evoluție”, sunt insuficiente – omul nu mai apare în postura de colaborator și atât mai puțin ca centru al devenirii.

Nihilismul, ca stare psihologică, va apărea în al doilea rând atunci când vom fi întreprins o *totalizare*, o *sistematizare* și o *organizare* a tuturor celor ce se întâmplă și deasupra lor, în așa fel încât sufletul însetat de respect și admirație se va scărda în ideea unei dominații și a unei ocârmuiri superioare (– dacă este sufletul unui logician, înlănțuirea consecințelor și realitatea absolută vor fi suficiente pentru a reconcilia toate elementele...). Un gen de unitate, o formă oarecare de „monism”: și, ca urmare a acestei credințe, omul va nutri un sentiment de strânsă legătură și profundă dependență de un *tot* care-i este infinit superior, un mod al divinității.... „Binele totalității impune abandonul individului”... Or nu există o asemenea totalitate! În fond, omul și-a pierdut credința în valoarea sa, de îndată ce nu mai e un *tot* neprețuit care să acționeze prin el; ceea ce înseamnă că el a conceput acest *tot* pentru a *da credibilitate propriei valori*.

Nihilismul ca stare psihologică mai are și o a treia și ultimă formă. Date fiind aceste două judecăți, anume că prin devenire nu trebuie să se realizeze nimic și că devenirea nu este guvernată de o mare unitate în care individul se poate pierde complet, ca într-un element de valoare superioară, rămâne *subterfugiul* de a condamna această lume a devenirii pe de-a-ntregul, pentru că este o iluzie, și de a inventa o lume aflată dincolo de aceasta, o lume care va fi lumea-adevăr. Însă, imediat ce omul va începe să-și dea seama că această lume n-a fost clădită decât pentru a răspunde la niște necesități psihologice și că el nu are nici un drept în interiorul ei, se va naște o formă supremă de nihilism, o formă care adoptă *negarea unei lumi metafizice*, – care își interzice credința într-o lume-adevăr. Plasându-ne în acest unghi de vedere, admitem realitatea devenirii ca *unică* realitate, ne interzicem orice cărare deviată care duce spre lumea de dincolo și spre divinități false – dar *nu suportăm lumea aceasta, deși nu vrem s-o negăm...*